

İSTANBUL'UN
FARKLI YERLERİNDE
KORONA
GÜNLERİNDE
ÇOCUKLARIN
HAKLARI

Çocuklar için
Araştırma Raporu Özeti

Görüşmeleri Yapanlar

Aysun Koca (SGD), Ayşegül Kanal (SGD), Aytül Özcan (SGD), Cem Avcı (SGD), Seray Çağla Keleş (SGD), Şefika Kübra Kalender (SGD), Berfin Karataş (TTM), Seher Kaya (TTM), Leyla Takak (TTM), Işın Subaşı (BSV), Erkan Ünlüer (BSV), Asiye Sezgin (BSV), Dilan Şahin (BSV), Didem Kalafat (SPI), Eman Ahmed Zaki (SPI), Enes Elnatür (SPI), Maissam Nimer (SPI), Seda Usluoğlu (SPI)

Yayına Hazırlayan

Gözde Durmuş

Proje Ekibi

Aysun Koca (SGD), Ayşe Beyazova (SPI), Aytül Özcan (SGD), Didem Kalafat (SPI), Gökçe Baltacı (TTM), Işın Subaşı (BSV), Maissam Nimer (SPI), Melda Akbaş (TTM), Naz Sağlam (SPI)

Editör

Yüce Yöney

Tasarım ve Uygulama

MYRA

Eylül 2020

Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Tarlabası Toplumunu Destekleme Derneği, Sulukule Gönüllüleri Derneği, Smal Project İstanbul ve Başak Kültür ve Sanat Vakfı sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

*Bu kitapçığı hazırlarken
danıştığımız ve bizimle
görüşlerini paylaşan
çocuklara çok teşekkür
ederiz.*

*Ayrıca araştırmaya
katılan tüm çocuklara
ve bakımverenlere de
teşekkürler! Siz bu araştırmaya
katılmasaydınız bu çalışmayı
yapamazdık.*

Merhaba!

Nasılsın? Korona günleri nasıl geçiyor? Mart 2020'den beri tüm dünya ile birlikte Türkiye'de de yaşamlarımızda değişiklikler oldu. Çocukların yaşamlarında nelerin değiştiğini merak ettiğimiz için bir araştırma yaptık. Bu araştırmayı İstanbul'un dört farklı bölgesinde dört kurum olarak yaptık. Bu kurumlar: Başak Kültür ve Sanat Vakfı, Sulukule Gönüllüleri Derneği, Tarlabası Toplum Merkezi ve Zeytin Ağacı Derneği. Bu kurumları tanıyor musun? Tanımıyorsan da bu kitapçıkta sana tanıtmaya çalışacağız.

Araştırmamız bittiğinde 70 sayfalık bir rapor yazdık. Bu rapor oldukça uzun ve çocuklar için anlaşılması güç. Bu nedenle şu an okumakta olduğun kitapçığı hazırladık. Bu kitapçıkta araştırma hakkındaki bilgileri "10 Soruda Araştırmamızı Anlatıyoruz" başlıklı bir bölümde anlattık. Bunun dışında kullandığımız bazı kelimelerin ne anlama geldiğini anlatmak için de "bu nedir?" isimli bilgi kutuları hazırladık. Raporda konuşma balonları içine araştırmaya katılan çocukların cümlelerini koyduk.

Araştırma süreci ve sonuçları bize çocukların haklarını korumak için herkese sorumluluklarını hatırlatmak gerektiğini düşündürdü. Bakalım sen araştırma hakkında bilgi edinince neler düşüneceksin?

İyi okumalar...

Bu nedir?

Korona günleri

Korona aslında bir virüs türü olan koronavirüsün kısaltılarak söyleniş şekli. Bu virüs COVID-19 adı verilen hastalığa yol açabiliyor.

Aralık 2019'dan bu yana bu virüs dünyaya büyük bir hızla yayılıyor. Türkiye'de ilk olarak Mart 2020'de tespit edildi. O tarihten itibaren de Türkiye bu virüs yüzünden karantina sürecine girdi. Sonrasında uzaktan eğitime geçildi, bazı işyerleri kapatıldı ve bazı kişiler evlerinden çalışmaya başladı. Korona salgınının olduğu bu dönemi bu kitapçıkta kısaca korona günleri olarak tanımlayacağız.

Önce yeni bilgiler öğrenelim ya da bildiklerimizi hatırlayalım

Bu nedir?

Çocuk hakları

Çocukların yetişkinlerden farklı ihtiyaçları vardır, bu nedenle sadece çocuklara özel haklara çocuk hakları denir. Çocukların eğitim, sağlık, oyun, korunma, bilgiye erişim, katılım gibi birçok hakkı vardır. Bu haklar dünyada en fazla ülke tarafından kabul edilen sözleşmede yazılıdır. Sözleşme bir konuda verilen sözlerin yazılı olduğu bir anlaşmadır. Bu sözleşmenin adı Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir. Bu sözleşmeyi BM ÇHS olarak kısaltarak kullanacağız. BM ÇHS'yi kabul eden ülkeler, bu sözleşmede yazan hakları çocukların kullanmasını sağlayacaklarına söz verdiler.

Bu sözleşmeye göre 18 yaş altındaki herkes çocuktur.

Bu nedir?

Araştırma

İnsanların merak ettikleri konuda bilgi toplaması ve topladıkları bilgileri paylaşması olarak tanımlayabiliriz. Dinozorlar ne kadar yaşadı; koronanın bulaşması nasıl engellenir; çocuklar evde neler yaşıyor gibi birçok merak edilen konuda araştırma yapılabilir. Her araştırmada bilgi toplamak için farklı yöntemler kullanılır; anket yapmak, kazı yapmak, insanlarla görüşmeler yapmak gibi. Araştırma yapan kişiler bilgiler toplandıktan sonra bu bilgilerden raporlar hazırlar.

Bu nedir?

Karantina

Bu kelime iki farklı şekilde kullanılabilir. Birincisi bulaşıcı bir hastalık dolayısıyla bir ülkeye giriş-çıkışı durdurmak. Diğeri ise hastalığın başkalarına yayılmasını engellemek için hasta kişilerin belli bir yerde bir süre kimseyle temas etmeden izole şekilde kalması anlamına geliyor.

10 SORUDA ARAŞTIRMAMIZI ANLATIYORUZ

SORU 1: Biz kimiz?

Araştırmayı dört kurum bir arada yürüttük. Hepimiz İstanbul'un farklı yerlerinde uzun süredir çocuklarla çalışıyoruz. Birlikte çalıştığımız çocuklar zaman zaman haklarını kullanmakta zorluk yaşıyor. Yaptığımız çalışmalarla çocukların haklarını kullanmasına destek olmaya çalışıyoruz.

Bu dört kurum hakkında daha fazla bilgi almak isteyenler için aşağıda kurumların tanıtımlarını görebilirsin.

Başak Sanat Vakfı (BSV) 1990'lı yıllarda İstanbul'a göç eden kişilerin yoğun yaşadığı Kayışdağı'nda, 2003 yılında kuruldu. Göçle gelen ve göçten etkilenen çocuklar ve gençlerle çalışmayı amaçlıyor. Çocukların topluma eşit şekilde katılmalarına ve kendilerini rahatlıkla ifade etmelerine destek verecek çalışmalar yapıyor. Daha fazla bilgi için: basaksanatvakfi.org.tr

Sulukule Gönüllüleri Derneği (SGD) 2010 yılında, Karagümrük'te kuruldu. Okullarda spor ve beden hareketi, ritm, masal, fotoğraf, sosyal-duygusal öğrenme gibi atölyeler yapıyor. Bu şekilde çocukları sosyal ve psikolojik yönden güçlendirmeyi amaçlıyor. Aynı zamanda dernekte, çocukların yaratıcılığını destekleyen katılımcı yöntemlerle çocuk dostu alanlar oluşturmak da amaçları arasında. Farklı ihtiyaçları olan geniş bir çocuk grubuyla ve çocukların okullarındaki öğretmenleri, psikolojik danışmanları, yöneticileri ve velileriyle çalışıyor. Daha fazla bilgi için: www.sulukulegonullululeri.org

Tarlabası Toplum Merkezi (TTM) Beyoğlu'nun Tarlabası bölgesinde yaşayan kişilerin güçlenmesini ve haklarına erişmesini desteklemek amacıyla 2006 yılında kuruldu. Tarlabası'nda yaşayanlar arasında çok sayıda Roman, Kürt ve farklı ülkelerden gelen göçmenler bulunuyor. Çocuklar için güvenli alanlar oluşturmak ve haklarına erişimlerini destekleyen çalışmalar yapmak TTM'nin en öncelik verdiği çalışma alanıdır. TTM Tarlabasılı çocuklar tarafından "küçük okul", "oyun okulu" ve "merkez" olarak bilinir. Daha fazla bilgi için: www.tarlabasi.org

Zeytin Ağacı Derneği ya da diğer adıyla Small Projects İstanbul (SPI), 2015'te, Fatih'te kuruldu. Ağırlıklı olarak Suriyeli çocuklar ve ailelerle ilgili faaliyetler yürütüyor. Birlikte çalıştıkları çocukların ve ailelerin Türkiye'deki yaşamlarına geçiş sürecinin daha rahat ve kolay olmasını sağlamaya çalışıyor. Ve tabii onların haklarına erişebilmeleri için de çaba gösteriyor. Daha fazla bilgi için: www.smallprojectsistanbul.org

SORU 2: Bu araştırmayı neden yaptık?

Afet, salgın gibi dönemlerde yaşamlarımız değişiyor. Korona günlerinin de çocukların yaşamlarını zorlaştırabileceğini düşündük. Çocuklar korona günlerinde neler yaşıyorlar, haklarını kullanabiliyorlar mı gibi soruların yanıtlarını tahmin etmek yerine çocuklara sorup öğrenmek istedik. Böylelikle hem çocukların seslerini duyuracağız hem de yapılması gerekenleri hatırlatarak herkesin -devletin, muhtarın, belediyelerin- sorumluluklarını yerine getirmesini talep edebileceğiz.

SORU 3: Bu araştırmayı nasıl yaptık?

Hepimiz zaten birlikte çalıştığımız çocukları ve onların birlikte yaşadıkları yetişkinleri tanıyorduk. Görüşme yapacağımız çocukların ve bakımverenlerinin listesini hazırladık. Listedeki çocuklarla ve bakımverenlerle telefonla görüşerek onlara çeşitli sorular sorduk. Birinci telefon görüşmelerini nisan ayında, ikinci görüşmeleri mayıs ayında yaptık. İki görüşmede de büyük çoğunlukla aynı kişilerle konuştuk. İki kere görüşme yapmamızın nedeni yaşamlarında bir değişiklik olup olmadığını anlayabilmektir.

SORU 4: Araştırma yaparken nelere dikkat ettik?

Çocuklarla araştırma yaparken çocukların rahat ve güven içinde sorulara cevap vermeleri ve herhangi bir zarar görmemeleri gerekir. Bunun için şunlara dikkat ettik:

- Araştırmaya katılan çocukları ve bakımverenlerini bilgilendirdik ve izinlerini aldık.
- Çocukların zarar görmemesi için soruları dikkatlice hazırladık.

Bu nedir?

Bakımveren

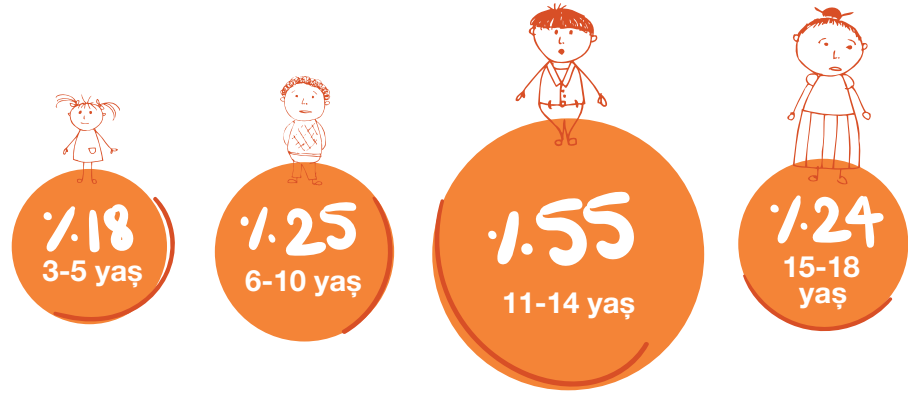
Her çocuk anne ya da babası ile yaşamayabilir. Bu raporda çocukların birlikte yaşadığı ve çocukların bakımından sorumlu olan kişileri "bakımverenler" olarak tanımlayacağız.

İSTANBUL'UN FARKLI YERLERİNDE KORONA GÜNLERİNDE ÇOCUKLARIN HAKLARI

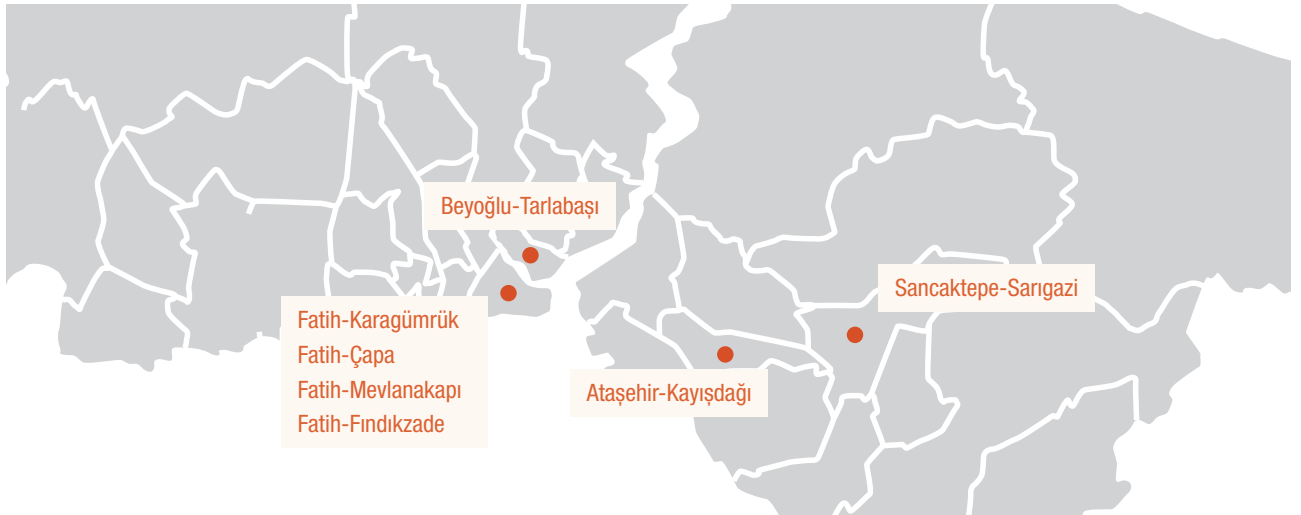
- Görüşme yaptığımız kişilerin bilgilerini gizli tuttuk.
- Bu araştırmayı telefonla yaptığımız için çocuklar bizimle çoğu zaman yetişkinlerin yanında konuştu. Eğer araştırmayı yüz yüze yapsaydık, çocuklarla görüşme yaparken onların yalnız olmasını sağlardık. Çünkü çocuklar yetişkinlerin yanında cevap verirken bazen zorlanabilir.

SORU 5: Bu araştırmada kimlerle görüştük?

Araştırmaya, dört kurumun birlikte çalıştığı çocuklar ve o çocukların bakımverenleri katıldı. Birinci görüşmelerde 123 çocuk ve 89 bakımverenle konuştuk. İkinci görüşmeleri ise 122 çocuk ve 85 bakımverenle yaptık. 3-18 yaş arasında bulunan farklı yaşlardan çocuklarla konuştuk.

Araştırmaya katılan çocuklar İstanbul'da; Fatih-Karagümrük, Fatih-Çapa, Fatih-Mevlanakapı, Fatih-Fındıkzade, Ataşehir-Kayışdağı, Sancaktepe-Sarıgazi ve Beyoğlu-Tarlabaşı'nda yaşıyor.

SORU 6: Araştırmada hangi soruları sorduk?

Çocuklara korona günlerinde;

- Bir günü nasıl geçirdiklerini,
- Nasıl hissettiklerini,
- Neler hayal ettiklerini,
- Eğitime erişim, bilgi ve medyaya erişim ve oyun hakkı ile ilgili düşüncelerini sorduk.

Bakımverenlere ise;

- Bir gün içinde neler yaptıklarını,
- Bu sürece dair nelerin onları kaygılandırıldığını,
- Ne tür ihtiyaçları ya da talepleri olduğunu,
- Ekonomik koşullarında nasıl bir değişim olduğunu,
- Çocuklarının eğitim hakkına erişimleri, sağlığa erişim ve bilgi ve medyaya erişim haklarıyla ilgili düşüncelerini sorduk.

SORU 7: Araştırmada görüştüğümüz çocuklar neler dedi?

Çocukların anlattıklarını üç başlık altında toplayabiliriz.

- Uzaktan eğitim ve EBA
- Evde oyun oynama, boş zaman geçirme ve arkadaşlarıyla iletişim
- Bilgi edinme ve internet kullanımı

Çocukların uzaktan eğitim ve EBA hakkındaki düşünceleri

Araştırmamıza katılan 122 çocuktan 27'si EBA'yı hiç kullanmadığını, 16'sı ise takip etmeyi bıraktığını söyledi. Sadece 36 çocuk her zaman EBA'yı kullandığını belirtti.

9 yaş

- Yetişkinler sana sorsaydı, sen uzaktan eğitimin nasıl olmasını önerirdin?
- Söylenmezler ki bize hiç, nasıl olsun diye; dinlemezler bizi.

- EBA'yı kullanmak isteyen çocuklar; takip edememe nedenlerini aşağıdaki cümlelere benzer ifadelerle paylaştılar:

Kanalı ayarlayamadık.

Evde televizyon / bilgisayar yok.

Şifre kabul edilmedi.

Sistem dolu.

O saatte uyanamıyorum.

Telefonu her zaman kullanamıyorum.

Kardeşimle aynı anda giremiyoruz.

- EBA'yı kullanan ya da sonradan takibi bırakan çocukların bir kısmı EBA'nın içeriğinden memnun olmadıklarını belirtti.

13 yaş

EBA çok küçük çocuklar için yapılmış gibi. Seninle konuştuktan sonra bir kere daha açtım ama beş dakika dayanabildim.

Uzaktan eğitim normal eğitime göre biraz daha hızlı. Biraz daha yavaş anlatılmasını isterdim, konuların üzerine durulmasını isterdim.

15 yaş

- Araştırmaya katılan çocukların yarısına yakını öğretmenleriyle düzenli ve etkili bir iletişim kuramadıklarını söyledi.

10 yaş

Öğretmenimle konuşsak, görüşsek daha güzel olurdu. Öğretmenin çocukları araması, onları sorması gerekmez mi?

Sadece dersle alakalı bir soru olursa onu konuşuyoruz. Zor soruları soruyorum. Kolay sorular için, biz bunları yapmıştık, kendin yap, diyor.

11 yaş

- Çocukların okulu, öğretmenleri ve okul arkadaşlarını özlediklerine dair ifadeler de duyduk.

Eskiden keşke tatil olsa diyordum, şimdi keşke okul olsa diyorum.

10 yaş

- Çocuklar uzaktan eğitim sürecinde, televizyon dışında eve kitap ve not gönderilebileceğini söyledi. Ayrıca kendilerini sınıfta gibi hissetmek ve öğretmenleriyle iletişim kurabilmek için görüntülü konuşma gibi yöntemleri önerdi.

Çocukların evde oyun oynama, boş zaman geçirme ve arkadaşlarıyla iletişim hakkındaki paylaşımları

15 yaş

Önceden hayatımı çok sıkıcı zannediyordum ama şimdi evde oturmak daha sıkıcı.

- Çocuklar telefon, bilgisayar gibi araçlar dışında evde çok fazla bir şey yapmadıklarını anlattı.

İSTANBUL'UN FARKLI YERLERİNDE KORONA GÜNLERİNDE ÇOCUKLARIN HAKLARI

- Evde oyun haklarını ve dinlenme haklarını kullanamadıklarını söylediler. Bunun nedenleri olarak yeterli mekân, oyuncak, kırtasiye malzemesi olmayışını ve ev işlerinin çok olmasını gösterdiler.

*Anneme yardım ediyorum,
yerleri siliyorum.*

15 yaş

11 yaş

*Salonda oynarken kızıyorlar, ses çıkarıyoruz, diye.
Ben topla oynamıyorum evde. Dışarı çıkıp maç
yapmayı istiyorum korona gidince.*

*O kadar sıkıldım ki... Odam yok benim. Her yerde aman sen
burada durma, aman şurayı toplasana... Okul iyiydi valla.*

13 yaş

- Evde kalmanın ailesiyle olan iletişimini artırdığını ifade eden çocuklar da oldu.

*Ben bunlarla [ailesini kast ediyor] yakın olamazdım.
Telefona bağımlıydım. Okula gidip geliyordum,
aslında birbirimizi pek göremiyorduk. Şimdi ailece
yemek yiyoruz, konuşuyoruz, anlıyoruz, beni çözdüler.
Karantinanın en iyi yanı oldu.*

16 yaş

- Çocuklar mahallede bir araya gelerek, camdan ya da internet ortamında arkadaşlarıyla iletişime geçtiklerini söylediler. Araştırmaya katılan 23 çocuk ise arkadaşlarıyla hiç iletişimi olmadığını belirtti.

- Çocukların yarısına yakını izin günlerinde çoğunlukla dışarı çıktıklarını söyledi. İzin günleri dışında da çıktığını söyleyenler oldu. 19 çocuk ailesinin izin vermemesi, kendisinin tercih etmemesi gibi nedenlerle izin gününde de dışarı çıkmadığını söyledi.

Çocukların bilgi edinme ve internet kullanımı hakkında paylaşımları

10 yaş

*Korona birazcık kötü olduğu için biraz şey anlatılmalı.
Korkabilir çocuklar, kibarca anlatılmalı.*

- Nisan ayında her 100 çocuktan 21'i internete erişemediğini söylerken, mayıs ayında her 100 çocuktan sadece 6'sı erişemediğini söyledi.
- Araştırmaya katılan 122 çocuğun 99'u korona ile ilgili bilgileri televizyon haberleri ve sosyal medyadan aldığını söyledi. 11 çocuk ise haber almadığını veya haber almak istemediğini ifade etti.

9 yaş

Haberlerde duydum virüs çok hızlı bulaşıyor. Hep eli yıkamak lazım, birbirimize yaklaşmamak lazım.

Korona ile ilgilenmiyorum açıkçası artık. Çevremde de kimse konuşmuyor, yokmuş gibi davranıyorum. Korona ile ilgili haber gördüğümde of diyorum, sıkıldım artık.

11 yaş

SORU 8: Araştırmada görüştüğümüz bakımverenler neler dedi?

Araştırmaya katılan bakımverenlere çocuklardan farklı sorular da sorduk. Bu sorular bazen evdeki ekonomik koşullarla, bazen fiziksel koşullarla, bazen sağlık hizmetine erişim gibi konularla ilgiliydi. Cevapları şöyle oldu:

- Bakımverenlerin çoğunluğu korona salgınının etkisiyle işlerini kaybettiklerini ya da kazandıkları paranın azaldığını söyledi.
- Ekonomik sorunlar nedeniyle çocukların ve evdeki diğer kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çektiklerini anlattılar.
- Görüşme yapılan 85 bakımverenden 19'u ihtiyaçları için farklı kurumların verdiği sosyal desteğe başvurduğunu, fakat alamadığını söyledi. Bakımverenler sosyal destek ihtiyaçlarının devam ettiğini de vurguladı.

İSTANBUL'UN FARKLI YERLERİNDE KORONA GÜNLERİNDE ÇOCUKLARIN HAKLARI

- Bakımverenlerinin yarısına yakını, evlerinde bir kişi korona hastası olsaydı o kişiye verecek ayrı bir odaları olmadığını söyledi.
- Birçok bakımveren doktora, hastaneye gitmeye çekindiğini ve ilaçlarını alamadığını belirtti.

SORU 9: Araştırmadan neler öğrendik? Nasıl sonuçlar çıkardık?

Araştırmada çocuklardan ve bakımverenlerden gelen görüşler doğrultusunda, çocukların aşağıdaki haklarını kullanmakta zorluk yaşadığını anladık.

- Çocuğun yaşama ve gelişme hakkı (BM ÇHS 6. madde)
- Bilgi ve medyaya erişim hakkı (BM ÇHS 17. madde)
- Sağlık hakkı (BM ÇHS 24. madde)
- Yeterli yaşam koşulları için desteklenme hakkı (BM ÇHS 27. madde)
- Eğitim hakkı (BM ÇHS 28-29-30. maddeler)
- Dinlenme, boş zaman değerlendirme, oyun oynama, kültürel ve sanatsal etkinliklere katılma hakkı (BM ÇHS 31. madde)

SORU 10: Araştırma sonuçlarına göre çocukların haklarını kullanması için neler öneriyoruz?

- Devlet, BM ÇHS'de söz verdiği için çocukların haklarını korumaktan sorumludur. Çocukların bu süreçte kullanamadıkları haklarını kullanabilmeleri için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı gibi bakanlıkların, belediyelerin, medyanın, çocuklarla çalışma yapan derneklerin ve herkesin acilen harekete geçmesi gerekir. Tüm sorumlular görevlerini yerine getirirken BM ÇHS'nin dört temel ilkesini de dikkate almalıdır. Çocukların ihtiyaçları ve koşulları farklıdır. Örneğin her çocuğun evinde internet, telefon ya da bilgisayar yoktur. Bu nedenle, tüm çocukların haklarını eşit şekilde kullanması için çalışmalar yapılmalıdır.
- Yetişkinlerin çıkarlarına göre değil, çocukların yararına göre kararlar alınmalıdır. Önce çocukların ihtiyaçları gözetilmelidir.

- Eğitim, oyun oynama, sağlık gibi çocukların gelişimlerini etkileyen hizmetler sağlanırken yaşanan sorunlar acilen çözülmelidir.
- Korona salgını gibi acil durumlarda da çocukların fikirleri dikkate alınmalıdır. Çocuklara uygun ve yeterli bilgilendirme sağlanmalıdır. Çocuklar yaşadıkları sorunları ve ihtiyaçlarına dair taleplerini rahatlıkla sorumlulara iletebilmelidir.

BM ÇHS'nin 4 Temel İlkesi

Çocuklar arasında ayırım gözetmeme
(Madde 2)

Çocukların yararını düşünme, öncelik verme
(Madde 3)

Çocukların yaşamını ve gelişimini destekleme
(Madde 6)

Çocukların görüşlerini ciddiye alma.
(Madde 12)

SORULARINIZ VE DAHA FAZLA BİLGİ İÇİN: WWW.KORONADACOCUKHAKLARI.ORG

ADRES: Prof. Naci Şensoy Cad. Sağel Sk. No: 2D Karagümrük/Fatih/İstanbul